

**PROF. DR.
ABUZER KENDİGELEN**

**İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ
TİCARET HUKUKU ANABİLİM DALI
ÖĞRETİM ÜYESİ**

ÇEK HUKUKU

**GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ VE
GÜNCELLEŞTİRİLMİŞ 5. BASI**

İSTANBUL 2019
onikilevha
YAYIN VE DİJİTALİZASYON BİREKİMİ

İÇİNDEKİLER

Beşinci Basıya Önsöz	VII
Dördüncü Basıya Önsöz	XI
İkinci Basıya Önsöz	XIII
[Birinci Basıya] Önsöz	XV
İçindekiler	XVII
Bibliyografya	XXVII
Kısaltmalar	LXV
Giriş	1

BİRİNCİ BÖLÜM GENEL OLARAK ÇEK

§ 1. Çekin Tarihî Gelişimi	7
I. Terim ve Tarihçeye İlişkin Tartışmalar	7
II. İlk Çağ: Çekin Öncüleri	8
III. Orta Çağ: Diğer Kambiyo Senetlerinin Gelişimi	9
IV. Yeni Çağ: Ödeme Aracı Olarak Çekin Yaygınlaşması	11
V. Millî Mevzuatlar Dönemi	13
VI. Millî Mevzuatların Yeknesaklaştırılması Dönemi	14
VII. Geline Son Nokta: İki Farklı Sistem	16
VIII. Birleştirme Çabalarına Devam Edilmesi	17
IX. Tarihçeye İlişkin Toplu Değerlendirme	18
§ 2. Çekin İktisadi Yönü	18
I. Öngörülme Amacı ve Bu Amaçtan Sapmalar	18

II. Çek Kullanımının Yararları	20
1. Düzenleyen (keşideci) açısından	20
2. Mali kuruluşlar ve ülke ekonomisi açısından	21
III. Diğer Nakitsiz Ödeme Araçlarıyla Rekabet	23
§ 3. Çeke İlişkin Türk Mevzuatı	25
I. Kanunlar	25
1. Türk Ticaret Kanunu	25
2. Çek Kanunu	32
3. Diğer kanunlar	38
II. Sair Mevzuat	40
§ 4. Çekin Hukuki Niteliği	41
I. Kıymetli Evrak Olması	41
II. Kanunen Emre Yazılı Senet Olması	44
III. Kambiyo Senedi Olması	44
IV. Nitelikli Bir Havale Olması	45
V. Ödeme Aracı Olması	47
VI. Çek Keşidesinin İfa Uğruna Edim Olması	51

İKİNCİ BÖLÜM ÇEKİN DÜZENLENMESİ

§ 5. Ehliyet	53
I. Aktif Çek Ehliyeti	54
II. Pasif Çek Ehliyeti	59
§ 6. Çek Düzenlenmesinin Ön Şartları	64
I. Karşılık	65
II. Çek Anlaşması	68

1. Şekli, tarafları ve kurulması	69
a) Genel olarak	69
b) Muhatabın ÇekK 2/1'e dayalı özel sorumluluğu	71
2. Hukuki niteliği	82
3. Hükümleri	84
III. Karşılık ve/veya Çek Anlaşmasının Bulunmaması	85
§ 7. Çek Düzenlenmesinde Şekil	86
I. Matbu Formları Kullanmanın Zorunlu Olup Olmadığı	86
II. Unsurlar	90
1. Çek kelimesi	92
2. Belirli bir bedelin ödenmesine ilişkin kayıtsız ve şartsız havale	94
3. Muhatap	100
4. Ödeme yeri	103
5. Düzenlenme tarihi ve yeri	106
a) Düzenlenme tarihi	107
b) Düzenlenme yeri	116
6. Düzenleyenin imzası	126
7. Çekin seri numarası ve karekodu	137
III. Unsurların Bulunmaması ve Açık Çek	143
IV. ÇekK'da Öngörülen Özel Düzenleme	150
1. Genel Olarak	150
2. Çek hesabı açılması ve çek defteri verilmesine ilişkin	151
3. Matbu çek yapraklarının kullanılması zorunluluğuna ilişkin	153
a) Tacir çeki	155
b) Matbu hamiline yazılı çek	159

4. Tamamlayıcı unsurlara ilişkin	163
V. Çeke Konulabilecek İhtiyari Kayıtlar	167
1. Kanunda öngörülen ihtiyari kayıtlar	168
a) Çekin türüne ilişkin kayıtlar	168
aa) Emre yazılı çek	168
bb) Nama yazılı çek	169
cc) Hamiline yazılı çek	174
b) Ödemeye ilişkin kayıtlar	175
aa) Adres ve ikametgâh kaydı	176
bb) Aynen ödeme kaydı	176
cc) Çizgili çeke ilişkin kayıtlar	176
dd) Hesaben ödeme (mahsup) kaydı	177
c) Ödenmeme hâline yönelik kayıtlar	177
aa) Aval kaydı	177
bb) Protestodan muafiyet kaydı	182
cc) Sorumsuzluk kaydı ve ciro yasağı	182
2. Kanunda öngörülme-yen ihtiyari kayıtlar	183
a) Düzenleyen ile muhatap arasındaki ilişkiye yönelik olarak	183
b) Düzenleyen ile lehtar arasındaki ilişkiye yönelik olarak	184
c) Muhatap ile hamil arasındaki ilişkiye yönelik olarak	191
VI. Çeke Konulamayacak (Yasak) Kayıtlar	192
1. Çekin geçerliliğini etkilemeyen yasak kayıtlar	192
a) Kabul kaydı (ve muhatapın aval beyanı ile cirosu)	192
b) Vade kaydı	195
c) Faiz kaydı	196
d) Düzenleyen-in sorumsuzluk kaydı	197

2. Çekin geçerliliğini etkileyen yasak kayıtlar	198
VII. Çekte Suret Yasağı ve Nüsha	199

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ÇEKİN TEDAVÜLÜ

§ 8. Çekin Tedavüle Çıkartılması	201
§ 9. Çekin Devri	207
I. Genel Olarak	207
II. Nama Yazılı Çekin Devri	208
III. Emre Yazılı Çekin Devri	217
1. Genel olarak emre yazılı çek	217
2. Emre yazılı çekin devri için gerekli işlem: Ciro	220
a) Genel olarak	220
b) Cironun hukuki niteliği ve şekli	221
c) Ciroda kişiler	225
d) Cironun türleri	233
aa) Temlik cirosu	236
bb) Tahsil cirosu	239
e) Cironun yapılabileceği süre	244
f) Cironun hükümleri	249
IV. Hamiline Yazılı Çekin Devri	253

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ÇEKİN ÖDENMESİ

§ 10. Çekte “Vade” Sorunu	259
I. Çekin Görüldüğünde Ödeneceği Kuralı (eTK ve TK)	259
II. İleri Keşide Tarihli (Vadeli) Çek Uygulaması	262

III. Uygulamanın Kanun Koyucu Tarafından da Kabulü (ÇekK)	263
§ 11. Ödeme İçin İbraz	270
I. İbraz Yeri	270
1. Muhatap bankaya ibraz	270
2. Takas odasına ibraz	274
II. İbraz Süreleri	278
1. İbraz sürelerinin önemi	278
2. Kanunda öngörülen farklı ibraz süreleri	279
3. İbraz sürelerinin hesaplanması	285
4. İbraz sürelerinin hukuki niteliği	289
5. İbraz sürelerinin geçirilmesinin sonuçları	290
§ 12. Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü	292
I. Karşılığın Tamamen veya Kısmen Bulunması Hâlinde	292
II. Karşılığın Tamamen veya Kısmen Bulunmaması Hâlinde	302
§ 13. Çek Karşılığının Ödenmesi	309
I. Muhatap Bankanın İnceleme Yükümlülüğü	309
II. Hüviyet Tespiti ve Çekin Ödenme Şekli	313
III. Ödeme Hâlinde Yapılacak İşlemler	316
1. Tam ödeme hâlinde	316
2. Kısmi ödeme hâlinde	317
IV. Karşılığı Bulunmayan Bir Çekin Ödenmesi	321
§ 14. Sahte veya Tahrif Edilmiş Çek	325
§ 15. Çekten Cayma	339
I. Anlamı	340
II. Şartları	341

1. İbraz süresinin geçmiş olması	341
2. Çekin ibraz edilmemesi	343
3. Düzenleyenin cayma beyanında bulunması	343
III. Sonuçları	345

BEŞİNCİ BÖLÜM
ÇEKİN ÖDENMEMESİ VE SONUÇLARI

§ 16. Çekin Ödenmemesi	349
I. Çekin Muhtemel Ödenmeme Nedenleri	349
II. Özel Olarak “Karşılıksız Çek”	350
III. Ödenmeme Durumunun Tespiti	355
§ 17. Karşılıksız Çekin Hukuki Sonuçları	364
I. Başvurma Hakkı	364
1. Başvuru borçluları ve sorumluluğun niteliği	365
a) Başvuru borçluları	365
b) Sorumluluğun niteliği	369
2. Başvurma hakkının şartları	370
3. Başvurma hakkının kapsamı	374
a) Hamil açısından	374
aa) TK 810’a dayalı talepler	374
bb) TK 783/3’e dayalı talepler	377
b) Ödeyen bir başvuru borçlusundan	381
4. Başvurma hakkına ilişkin zamanaşımı süresi	383
II. Başvurma Hakkını Kaybeden Hamilin Durumu	390
1. Genel olarak	390
2. Sebepsiz zenginleşme davası	391
3. Hamilin temel ilişkiye dayanabilmesi	400

4. Karşılığın devri	405
§ 18. Karşılıksız Çekin Cezai Sonuçları	406
I. Cezai Sorumluluğa İlişkin Özel Düzenleme	406
1. ÇekK öncesi dönem (1985'e kadar)	406
2. eÇekK dönemi (1985-2009 arası)	407
3. ÇekK dönemi (2009 sonrası)	411
II. Karşılıksız Çek Suçu	415
1. Genel olarak	415
2. Suçun oluşmasının şartları	417
a) Hukuken geçerli bir çekin varlığı	417
b) Çekin süresinde ibraz edilmesi	419
c) Çekin karşılıksızlık gerekçesiyle ödenmemesi	421
d) Ödenmemenin usulüne uygun olarak tespiti	424
e) Çeki karşılıksız bırakanın kastının bulunması	425
3. Suç için öngörülen ceza	427
4. Suçun faili	432
5. Yargılama usulüne ilişkin özel hükümler	435
a) Şikâyet hakkı ve süresi	435
b) Yetkili ve görevli mahkeme	441
c) Uygulanacak ve uygulanamayacak hükümler	442
d) Etkin pişmanlık ve şikâyetten vazgeçme	443
6. Suç için öngörülen koruma ve güvenlik tedbiri	446
a) Koruma ve güvenlik tedbiri kararının verilmesi	447
b) Koruma ve güvenlik tedbiri kararının kaldırılması	449
c) Koruma ve güvenlik tedbiri kararının sonuçları	450
III. Yasağa Rağmen Çek Düzenleme Suçu	450

ALTINCI BÖLÜM
ÖZEL ÇEK TÜRLERİ

§ 19. Çizgili Çek	454
§ 20. Mahsup Çeki	459
§ 21. Teyitli (Bloke) ve Garantili Çek	461
I. Genel Olarak	461
II. Teyitli (Bloke) Çek	462
III. Garantili Çek	473
§ 22. Banka Çeki	477
Kavram İndeksi	481
Madde İndeksi	491
Prof. Dr. Abuzer Kendigelen'in Bilimsel Yayınlarının Listesi	503